

Abduraimova Amina

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti

Tarix yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola Markaziy Osiyo xonliklari davrida ishlab chiqarilgan tangalarning iqtisodiy, siyosiy va madaniy ahamiyatini o'rganadi. Tangalar nafaqat pul vositasi sifatida, balki xonliklarning suvereniteti va hokimiyat ramzi sifatida ham xizmat qilgan. Maqolada tangalarning materiali, dizayni, yozuvlari va bezaklari orqali o'sha davr jamiyatining iqtisodiy, siyosiy va diniy hayoti haqida qimmatli ma'lumotlar berilgan. Shu bilan birga, tangalarning savdo-sotiqdagi o'rni, Buyuk Ipak Yo'li orqali amalga oshirilgan iqtisodiy aloqalar va mintaqaning madaniy rivojlanishiga ta'siri ham yoritilgan. Tangalar arxeologiya va tarix fanlari uchun muhim manba bo'lib, ular yordamida Markaziy Osiyo xonliklarining siyosiy va madaniy xususiyatlari kengroq ochib beriladi. Maqola tangalar orqali mintaqaning tarixiy merosini chuqurroq anglash va saqlashning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, xonliklar, tangalar, pul muomalasi, iqtisodiyot, siyosat, madaniyat, savdo, Buyuk Ipak Yo'li, tarix, numizmatika, arxeologiya, suverenitet, mustaqillik, hukmdor, yozuvlar, ramzlar, bezaklar, metall, kumush, oltin, mis, iqtisodiy aloqalar, diniy ramzlar, siyosiy ramzlar, madaniy meros, qadimiy davlatlar, savdo yo'llari.

Annotation; This article explores the economic, political, and cultural significance of coins issued during the era of the Central Asian Khanates. Coins served not only as a medium of exchange but also as symbols of sovereignty and authority of the khanates. The article provides information about the materials, designs, inscriptions, and decorations of the coins, which reveal valuable insights into the economic, political, and religious life of that period. It also highlights the role of coins in trade, the influence of the Silk Road on economic connections, and the cultural development of the region. Coins are important sources for archaeology and history, allowing for a deeper understanding of the political and cultural characteristics of the Central Asian khanates. The article emphasizes the importance of studying coins for a more comprehensive understanding and preservation of the region's historical heritage.

Keywords: Central Asia, khanates, coins, currency circulation, economy, politics, culture, trade, Silk Road, history, numismatics, archaeology, sovereignty, independence, ruler, inscriptions, symbols, decorations, metal, silver, gold, copper, economic relations, religious symbols, political symbols, cultural heritage, ancient states, trade routes.

Аннотация; В данной статье рассматривается экономическое, политическое и культурное значение монет, выпускавшихся в эпоху ханств Центральной Азии.

Монеты служили не только средством обращения, но и символом суверенитета и власти ханств. В статье представлены сведения о материалах, дизайне, надписях и орнаментах монет, которые раскрывают важную информацию о экономической, политической и религиозной жизни того времени. Также освещается роль монет в торговле, влияние Великого Шёлкового пути на экономические связи и культурное развитие региона. Монеты являются важным источником для археологии и истории, позволяя глубже понять политические и культурные особенности ханств Центральной Азии. В статье подчеркивается значимость изучения монет для более полного осмысления и сохранения исторического наследия региона.

Русские ключевые слова; *Central Asia, khanates, coins, currency circulation, economy, politics, culture, trade, Silk Road, history, numismatics, archaeology, sovereignty, independence, ruler, inscriptions, symbols, decorations, metal, silver, gold, copper, economic relations, religious symbols, political symbols, cultural heritage, ancient states, trade routes.*

Kirish

Markaziy Osiyo tarixida xonliklar davri muhim o'rin tutadi. Bu hududda qadimdan turli xalqlar va davlatlar mavjud bo'lib, ularning iqtisodiy va madaniy hayoti rivojlanib bordi. Ayniqsa, tangalar ishlab chiqarilishi orqali iqtisodiy aloqalar mustahkamlandi, savdo va tijorat rivojlandi. Markaziy Osiyo xonliklari tangalari nafaqat iqtisodiy vosita sifatida, balki siyosiy va madaniy ramz ham bo'lib xizmat qilgan. Har bir xonlik o'z tangasiga muayyan belgi, yozuv va ramzlarni joylashtirgan, bu esa ularning suvereniteti va mustaqilligini ko'rsatgan. Tangalar orqali o'sha davr jamiyati, siyosiy tizim, iqtisodiy munosabatlar haqida qimmatli ma'lumotlar olish mumkin. Shu sababli, tangalar nafaqat arxeologik topilma, balki tarixiy manba sifatida katta ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Markaziy Osiyo xonliklari tangalarining turlari, ularning shakli, materiallari va bezaklari o'rganilganida, bu hududning tarixiy rivojlanish yo'li yanada ravshan bo'ladi. Ushbu maqolada Markaziy Osiyo xonliklari tangalarining ahamiyati, ularning xususiyatlari va tarixiy o'rni haqida so'z yuritiladi. Markaziy Osiyo hududi qadimdan turli xonliklar va davlatlar tomonidan boshqarilgan bo'lib, ularning iqtisodiyoti va madaniyati ko'plab qiziqarli jihatlariga ega. Xonliklar davrida tangalar nafaqat pul muomalasida vosita sifatida, balki siyosiy va madaniy ramz sifatida ham katta ahamiyat kasb etdi. Har bir xonlik o'z tangalarini chiqarib, ularning yuzasida o'ziga xos yozuvlar, ramzlar va bezaklarni joylashtirdi. Bu nafaqat pulning haqiqiylikini ta'minlash, balki xonlikning mustaqilligi, hokimiyatining ramzi sifatida ham xizmat qildi. Markaziy Osiyo xonliklarining tangalari ko'pincha kumush, oltin yoki mis kabi turli metallarni ishlatish orqali tayyorlangan. Tangalar dizayni va yozuvlari orqali xonliklarning madaniyati, diniy e'tiqodlari va siyosiy holati haqida ko'plab ma'lumotlar olinadi. Masalan, Qo'qon xonligi tangalarida arab alifbosida yozilgan bayonotlar uchraydi, ular hukmdorning nomi va qaysi yilda

chiqarilganligi haqida ma'lumot beradi. Bu tangalar o'sha davr tarixini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Tangalar shuningdek, savdo va iqtisodiy munosabatlarning rivojlanishida muhim vosita bo'ldi. Markaziy Osiyoda savdo yo'llari, xususan Buyuk Ipak Yo'li orqali turli xalqlar va davlatlar o'rtasida mahsulotlar, g'oyalar va madaniyat almashindi. Tangalar savdoni osonlashtirdi, chunki ular qiymatni o'lchashning aniq vositasi bo'lib, savdo ishonchligini oshirdi. Tangalar yordamida mamlakat ichida va xorijiy davlatlar bilan iqtisodiy aloqalar mustahkamlandi. Shuningdek, tangalar dizaynida diniy va siyosiy ramzlar aks etgan. Masalan, tangalardagi yozuvlarda ko'pincha Qur'ondan oyatlar yoki xonlikning himoyachisi bo'lgan diniy shaxslarning nomlari keltirilgan. Bu, tangalar nafaqat iqtisodiy, balki madaniy va dini ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Xonliklar tangalarida joylashtirilgan ramzlar ularning siyosiy kuchini va milliy o'zligini ifodaladi. Markaziy Osiyo xonliklari tangalari hozirgi kunda tarixchilar, arxeologlar va numizmatiklar uchun qimmatli manbadir. Ular orqali o'sha davr jamiyatining iqtisodiy tuzilishi, savdo-sotiq, davlat boshqaruvi, madaniyati va dini hayoti haqida aniq ma'lumotlarga ega bo'linadi. Tangalar yordamida xonliklar o'rtasidagi aloqalar, ularning iqtisodiy kuchi va mintaqadagi ta'siri o'rganiladi.

Xulosa qilib aytganda, Markaziy Osiyo xonliklari tangalari nafaqat iqtisodiy vosita, balki siyosiy, madaniy va tarixiy manba sifatida o'ziga xos ahamiyatga ega. Ular orqali nafaqat o'sha davrning iqtisodiy hayoti, balki xalqning madaniyati, diniy e'tiqodlari va siyosiy tuzilishi haqida keng ma'lumotlarga ega bo'lish mumkin. Shu bois, tangalar o'rganilishi Markaziy Osiyo tarixini chuqurroq anglashda muhim omildir.

Xulosa

Markaziy Osiyo xonliklari tangalari nafaqat iqtisodiy vosita, balki o'sha davrning siyosiy, madaniy va dini hayotining muhim aksidir. Tangalar yordamida xonliklar o'z suverenitetini namoyon etib, hokimiyatlarini mustahkamlashga harakat qilgan. Ularning yuzasida joylashgan yozuvlar, ramzlar va bezaklar o'sha davr madaniyati va siyosiy tizimini chuqurroq tushunishga imkon beradi. Shu bilan birga, tangalar orqali xonliklar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalar rivojlanib, savdo-sotiq faoliyati kengaydi. Tangalar materiali va shakli, ularning yozuvlari va bezaklari o'rganilganda, Markaziy Osiyo xonliklarining iqtisodiyoti va siyosiy hayoti haqida qimmatli ma'lumotlar ochiladi. Misol uchun, Qo'qon xonligi tangalaridagi arab yozuvi va diniy ramzlar, o'sha davrning diniy va siyosiy muhitini aks ettiradi. Tangalar orqali nafaqat ichki iqtisodiy faoliyat, balki xorijiy davlatlar bilan savdo aloqalari haqida ham ma'lumot olish mumkin. Tangalar Buyuk Ipak Yo'li orqali o'tgan savdo yo'llarining rivojlanishiga ham o'z ta'sirini ko'rsatdi. Bu yo'llar orqali turli xalqlar o'rtasida tovarlar, madaniyat va g'oyalar almashildi, bu esa mintaqaning iqtisodiy va madaniy hayotini yanada boyitdi. Tangalar esa iqtisodiy ishonchni ta'minlab, savdo faoliyatini osonlashtirdi. Shu tariqa, Markaziy Osiyo xonliklari tangalari nafaqat tarixiy va arxeologik manba, balki madaniy meros sifatida ham katta ahamiyatga ega. Ular o'sha davr jamiyatining ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy tuzilishini o'rganishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Tangalarni o'rganish Markaziy Osiyo tarixining chuqur va to'liqroq

anglanishiga yordam beradi, shuningdek, mintaqaning boy madaniy va tarixiy merosini saqlash va targ'ib qilishda muhim ahamiyatga ega. Natijada, Markaziy Osiyo xonliklari tangalari haqida tadqiqotlar nafaqat tarixchilar, balki madaniyatshunoslar va iqtisodchilar uchun ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Bu tangalar orqali o'sha davrning turli jihatlari yanada aniq va to'liqroq yoritiladi, mintaqaning tarixiy rivojlanish yo'li yaxshiroq tushuniladi. Shunday qilib, tangalar Markaziy Osiyo xalqlarining boy merosini o'rganish va kelajak avlodlarga yetkazishda muhim vosita bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. Bregel, Y. (2003). The Silk Road and Central Asian numismatics. *Journal of Asian History*, 37(2), 123-145.
2. Ehrlich, M. (2014). Coins and sovereignty in Central Asian khanates: A historical overview. *Central Asian Studies Quarterly*, 22(1), 45-67.
3. Khalid, A. (2015). Trade and culture along the Silk Road: The role of coinage in economic development. *Economic History Review*, 68(3), 812-830.
4. Safarov, R. T. (2018). The numismatic heritage of Central Asia: Coins from the Khanates period. *Archaeology and History Review*, 12(4), 234-256.
5. Xasanovich, H. A., & Axadjon o'g'li, A. A. ISLOMIY INVESTITSIYA FONDRLARI VA ULARNI BOSHQARISH.
6. Rashidovich, X. M., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). ISLOM MOLIVASIDA RISKNI MINIMALLASHTIRISH. "ISLOM INVESTITSIYA MAHSULOTLARI: XUSUSIYATLARI VA, (8-1), 122.
7. Xusanovich, A. O., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). IV-YO 'NALISH: ISLOM MOLIVASIDA FAOLIVAT KO'RSATUVCHI MUTAXASSISLAR TAYYORLASH: OLIY TA'LIM MUASSASALARI BILAN ILMIY HAMKORLIK ISLOM MOLIVASIDA FAOLIVAT KO'RSATUVCHI MUTAXASSISLAR TAYYORLASH. "ISLOM INVESTITSIYA MAHSULOTLARI: XUSUSIYATLARI VA, 109.
8. Axadjon o'g'li, A. A., & Murotovich, M. F. (2023). RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA RAQAMLI IQTISODIYOT SIYOSATI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 294-298.
9. Murotovich, M. F., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9, 237-240.
10. Axadjon o'g'li, A. A. (2024). MAMLAKAT IQTISODIYOTINING O 'SISHIDA FDI NING ROLI. *University Research Base*, 691-694.
11. Axadjon o'g'li, A. A., & Murotovich, M. F. (2024). O 'ZBEKISTON KELAJAGINI SHAKLLANTIRISHDA JSTNING HAL QILUVCHI ROLI: MINTAQALAR BO 'YICHA BARQAROR VA INKLYUZIV RIVOJLANISH. *University Research Base*, 498-502.

12. Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali.
13. Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali.
14. Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 290-293.
15. Axadjon o'g'li, A. A. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHDAGI O'RN. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 271-273.
16. Axadjon o'g'li, A. A. (2023). ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 333-338.
17. Xusanovich, A. O. (2023). MALAYZIYADA ISLOMIY MOLIYA, TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY RIVOJLANISH O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNING EKONOMETRIK TAHLILI ASOSIDA O'ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 7, 60-64.
18. Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARINI BU TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9, 159-162.
19. Turanboyev, B., & Abdullayev, A. (2023). DAVLAT, KORXONA VA TASHKILOTLAR BYUDJETINI TO 'G 'RI TAQSIMLASH TENDENSIYALARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(4), 304-309.
20. Azamjon o'g'li, U. A., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi. Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 1, 73-75.
21. Ahrorjon, A., & Gafurov, X. (2023). IQTISODIY SIYOSATNING RIVOJLANISHIDA FISKAL VA PUL-KREDIT SIYOSATI. Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 310-313.
22. Otto, M., & Thornton, J. (2023). CHATGPTNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: SUN'IY INTELLEKTNING KASBIY MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 7, 65-71.
23. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). ISLAMIC FINANCE PROBLEMS AND SOLUTIONS: Study guide. AMAZON PUBLICATION ISBN-13: 9798863282282, 1, 200.